

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – Egy méltányos élelmiszer-ellátási lánc felé**(feltáró vélemény)**

(2021/C 517/05)

Előadó: **Branko RAVNIK**Társelőadó: **Peter SCHMIDT**

Felkérés:	a Tanács szlovén elnökségének levele: 2021.3.19.
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Illetékes szekció:	„Mezőgazdaság, vidékfejlesztés és környezetvédelem” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2021.9.9.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2021.9.22.
Plenáris ülés száma:	563.
A szavazás eredménye:	
(mellette/ellene/tartózkodott)	211/1/6

1. Következtetések és ajánlások

1.1. Az EGSZB üdvözli a mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncban előforduló tisztességtelen piaci gyakorlatokról szóló uniós irányelvet, amely előrelépést jelent a lánc egészében tapasztalható egyenlőtlen erőviszonyok kezelésében. A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat összetett jelenség, amely széles körű társadalmi következményekkel jár, ezért a szabályozás kulcsfontosságú szerepet játszik ebben az összefüggésben. Az EGSZB sürgeti a tagállamokat, hogy sürgősen ültessék át és hajtsák végre az irányelvet, valamint kezeljék a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok kérdését.

1.2. Az európai agrár-élelmiszeripari lánc rendkívül reziliensnek bizonyult a Covid19-járvány során. A fogyasztók mindig majdnem minden élelmiszerhez hozzáférhettek. A munkavállalók, annak ellenére, hogy ki vannak téve a fertőzés kockázatának, az élelmiszer-ellátási lánc egészében hatalmas munkát végeztek.

1.3. Az első megfigyelések azonban azt mutatják, hogy figyelemre méltó magatartásbeli változások is tapasztalhatók a termelésben, az elosztásban és a fogyasztásban. Az EGSZB síkra száll az európai élelmiszerrendszerek olyan irányú átalakításának támogatásáért, hogy azok környezeti, gazdasági és társadalmi szempontból fenntarthatóbbak, reziliensebbek, méltányosabbak és inkluzívabbak legyenek, és mindenekelőtt egészséges, fenntartható módon előállított, biztonságos élelmiszereket biztosítsanak az európai fogyasztók számára. Az EGSZB megjegyzi, hogy az, hogy az élelmiszer-ellátási lánc szereplői között verseny helyett inkább együttműködés legyen, alapvető fontosságú egy ellenállóbb és fenntarthatóbb élelmiszerrendszer előmozdításához, és ezzel ahhoz, hogy a piaci szereplők méltányos részesedéshez jussanak, illetve elkerülhető legyen a vádaskodás.

1.4. Az EGSZB hangsúlyozza azt az ajánlását, hogy a gyengébb helyzetű szereplőknek, különösen a mezőgazdasági termelőknek méltányos és igazságos árat fizessenek, amely lehetővé teszi, hogy a beszállítók a beruházásokhoz, az innovációhoz és a fenntartható termeléshez szükséges megfelelő bevételre tegyenek szert⁽¹⁾. Mechanizmust kell létrehozni annak nyomán követésére, hogy hogyan oszlik meg az élelmiszer-ellátási láncban a bruttó hozzáadott érték. A bizottsági adatok szerint az élelmiszer-ellátási láncban az elsődleges termelőre jutó bruttó hozzáadott érték aránya az 1995. évi 31 %-ról 2015-re 23,4 %-ra csökkent (a legfrissebb adatok szerint).

1.5. Az EGSZB hangsúlyozza továbbá az irányelv minimumkövetelményeibe be nem épített, a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok elleni küzdelemre vonatkozó ajánlását⁽²⁾, és utal több tagállam olyan kérdések megoldására irányuló erőfeszítéseire, mint a termelési költség alatti beszerzés, a kétkörös fordított árverések vagy – méretüktől, illetve az élelmiszerláncban elfoglalt helyzetüktől függetlenül – az élelmiszer-ellátási lánc valamennyi szereplőjének védelme. Az EGSZB üdvözli, hogy az Európai Bizottság úgy döntött, hogy szabályozza a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokat az élelmiszer-ellátási láncban. Az EGSZB ugyanakkor sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy az Európai Bizottság nem támogatott egy harmonizált megközelítést az egységes piac szétzúzóerejének elkerülése érdekében. Az EGSZB szerint azonban nagyon

⁽¹⁾ Az EGSZB véleménye az élelmiszer-ellátási lánc javításáról (HL C 440., 2018.12.6., 165. o.).

⁽²⁾ Az EGSZB véleménye a tisztességesebb agrár-élelmiszeripari ellátási lánc előmozdításáról (HL C 34., 2017.2.2., 130. o.) és az élelmiszer-ellátási lánc javításáról (HL C 440., 2018.12.6., 165. o.).

fontos, hogy a jövőbeli kiegészítő intézkedések összeegyeztethetőek legyenek az egységes piaccal, és hogy megfelelő hatásvizsgálatot végezzenek róluk. Mindazonáltal üdvözli, hogy a tagállamok átültetik és végrehajtják az irányelvet, nagyobb méltányosságot biztosítva az élelmiszer-ellátási láncban, és a jövőben összehangoltabb megközelítést szorgalmaz.

1.6. Az EGSZB kéri a tagállamokat, hogy olyan jogszabályokat léptessenek életbe, amelyek az összes gazdasági szereplőt védik. A méret nem feltétlenül a piaci erő mutatója, következésképpen minden gazdasági szereplőt – legyen kicsi vagy nagy – egyaránt meg kell védeni a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokkal szemben.

1.7. Az EGSZB arra is ösztönzi a tagállamokat, hogy hozzanak létre olyan mechanizmusokat, amelyek lehetővé teszik számukra az átültető jogszabályok végrehajtásának nyomon követését, értékelését és érvényesítését, valamint olyan fórumok létrehozását, ahol szoros párbeszédet folytathatnak az érintett felekkel.

1.8. Jelenleg az európai (akárcsak a globális) élelmiszerrendszerek gazdasági és tárgyalási pozíciója terén tapasztalható egyenlőtlenségek lenyomják a mezőgazdasági ágazat jövedelmezőségét és a béreket, csökkentik az élelmiszeripari kis- és középvállalkozások beruházási lehetőségeit, és a helyi családi kiskereskedelem megszűnéséhez vezethetnek. Ezért bizonyítékokon alapuló korrekciós mechanizmusokra van szükség az európai élelmiszer-ellátási láncot alkotó szereplők kiegyensúlyozott fejlődésének biztosításához, valamint az élelmiszertermelés és az EU-n belüli és kívüli értékesítés gazdasági előnyeiből való tisztességes részesedés támogatásához, ezzel előmozdítva a fenntartható élelmiszer-rendszereket. Az Európai Bizottság nem vonta le a „termelőtől a fogyasztóig” stratégia hatásvizsgálataiból adódó következtetéseket.

1.9. Az EGSZB hangsúlyozza annak fontosságát, hogy minden érdekelt fél megfelelő eszközökkel és információkkal rendelkezzen az irányelv előnyeinek kihasználásához. Az EGSZB következésképpen annak biztosítására kéri az Európai Bizottságot, a tagállamokat és az Európai Külügyi Szolgálatot (EKSZ), hogy az érdekelt felek ismerjék jogait és az azok érvényesítésére szolgáló eljárásokat, többek között az Unión belüli és a harmadik országokkal folytatott nemzetközi kereskedelmet illetően is.

1.10. Az EGSZB megismétli, hogy a tisztességesebb kereskedelmi gyakorlatok támogatásának a teljes ellátási láncra kiterjedő, átfogó uniós élelmiszer- és kereskedelempolitika részét kell képeznie, amely biztosítja az ENSZ fenntartható fejlődési céljainak végrehajtását.

2. Bevezető

2.1. A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok a meghatározás szerint „olyan, vállalkozások közötti gyakorlatok, amelyek eltérnek a helyes kereskedelmi magatartástól, ellentétesek a jóhiszeműséggel és tisztességgel, és amelyeket az egyik kereskedelmi partner egyoldalúan kényszerít a másakra”⁽³⁾. Az élelmiszer-ellátási lánc a gazdasági szereplők közötti igen egyenlőtlen erőviszonyok miatt különösen ki van szolgáltatva a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatoknak. Tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok az ellátási lánc valamennyi szakaszában előfordulhatnak, és a lánc egyik szintjén létrejövő tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok az ellátási lánc más részeire is hatással lehetnek, az érintett szereplők piaci erejétől függően⁽⁴⁾.

2.2. Amint azt a *tisztességesebb agrár-élelmiszeripari ellátási láncról* szóló, 2016-ban elfogadott⁽⁵⁾, valamint az *élelmiszer-ellátási lánc javításáról* szóló 2018. évi⁽⁶⁾ EGSZB-velemény részletesen kifejti, a piaci erő koncentrációja a domináns pozíciókkal való visszaélésekhez vezetett, ami miatt a gyengébb szereplők még inkább sebezhetővé váltak a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokkal szemben. Így a gazdasági kockázatok a piacról áthárulnak az ellátási láncban felfelé elhelyezkedő szereplőkre, ami különösen negatívan hat a fogyasztókra és több más érintett félre, köztük a gazdálkodókra, a munkavállalókra és a kkv-kra. A bizottsági adatok szerint az élelmiszer-ellátási láncban az elsődleges termelőre jutó bruttó hozzáadott érték aránya az 1995. évi 31 %-ról 2015-re 23,4 %-ra csökkent (a legfrissebb adatok szerint). Az Európai Bizottság szerint az élelmiszer-ellátási láncban érdekelt valamennyi fél elismerte, hogy a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok létező problémát jelentenek, és arról számoltak be, hogy a szereplők többsége már tapasztalta tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok alkalmazását⁽⁷⁾.

2.3. A mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncban előforduló tisztességtelen piaci gyakorlatokról szóló (EU) 2019/633 európai parlamenti és tanácsi irányelvet⁽⁸⁾ 2019. áprilisában fogadták el. Az irányelv rövid, tömör, és alapjául néhány kulcselv szolgál. A tagállamoknak 2021. május 1-jéig kellett átültetniük az irányelvet nemzeti jogukba, és azt hat hónappal később kell alkalmazniuk. Ez egy átfogóbb kormányzati menetrend része, amelynek célja a hatékonyabb és méltányosabb élelmiszer-ellátási lánc megvalósítása, és amely magában foglalja a termelők együttműködését és a piaci átláthatóságot

⁽³⁾ Európai Bizottság, 2014.

⁽⁴⁾ A mezőgazdasági piacokat vizsgáló munkacsoport, 2016.

⁽⁵⁾ Az EGSZB véleménye a tisztességesebb élelmiszer-ellátási lánc előmozdításáról (HL C 34., 2017.2.2., 130. o.).

⁽⁶⁾ Az EGSZB véleménye az élelmiszer-ellátási lánc javításáról (HL C 440., 2018.12.6., 165. o.).

⁽⁷⁾ Az Európai Bizottság közleménye, 2014.

⁽⁸⁾ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/633 irányelve (2019. április 17.) a mezőgazdasági és élelmiszer-ellátási láncban a vállalkozások közötti kapcsolatokban előforduló tisztességtelen piaci gyakorlatokról (HL L 111., 2019.4.25., 59. o.).

fokozására irányuló intézkedéseket is. A „termelőtől a fogyasztóig” stratégiának⁽⁹⁾ az is célja, hogy hozzájáruljon a mezőgazdasági termelők élelmiszer-ellátási láncban belüli helyzetének javításához.

2.4. Az EU szlovén elnöksége felkérte az EGSZB-t, hogy dolgozzon ki feltáró véleményt az irányelv célkitűzéseinek gyakorlati megvalósításáról, a tagállamoknak az élelmiszer-ellátási lánc szabályozásával kapcsolatos bevált gyakorlatairól, valamint arról, hogy milyen lépésekre van szükség annak biztosításához, hogy ez a folyamat ne akadjon meg.

3. Az EGSZB álláspontja a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokról

3.1. 2018-as véleményében⁽¹⁰⁾ az EGSZB üdvözölte az Európai Bizottságnak a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok előfordulásának csökkentésére irányuló javaslatát, mint az első szükséges lépést a gyengébb gazdasági szereplők, különösen a mezőgazdasági termelők, a munkavállalók és bizonyos egyéb szereplők védelmének biztosításához, valamint az élelmiszer-ellátási lánc szabályozásának javításához. A szabályozói megközelítés, valamint a hatékony és határozott végrehajtási mechanizmusokat tartalmazó jogi keret jelenti azt az eszközt, amellyel hatékonyan fel lehet lépni uniós szinten a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok ellen. Ezt a „termelőtől a fogyasztóig” stratégiáról szóló, 2020. évi EGSZB-velemény is tartalmazta⁽¹¹⁾.

3.2. Az EGSZB sajnálatosnak tartotta azonban, hogy az Európai Bizottság csak egy általános védelmi minimumszintet vezetett be az egész EU-ban, mivel csupán meghatározott számú tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatot tiltott be. Minden visszaélészerű gyakorlatot be kell tiltani.

3.3. Ami a végrehajtást illeti, az EGSZB üdvözölte a jogalkalmazó hatóságok harmonizált uniós hálózatának létrehozására irányuló európai bizottsági javaslatot.

3.4. A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok kezelésén kívül az EGSZB azt ajánlotta az Európai Bizottságnak, hogy a gyengébb szereplők helyzetének erősítése érdekében olyan üzleti modelleket karoljon fel és támogasson, amelyek hozzájárulnak az élelmiszer-ellátási lánc fenntarthatóvá tételéhez, illetve kiegyensúlyozásához és hatékonyságának növeléséhez.

4. A tisztességtelen piaci gyakorlatokról szóló uniós irányelv átültetése és végrehajtása – az aktuális helyzet

4.1. A tagállamok jelenleg az irányelv átültetésével és végrehajtásával foglalkoznak⁽¹²⁾. A legtöbb mezőgazdasági termelői szervezet, szakszervezet és élelmiszer-feldolgozó úgy véli, hogy a tervezett intézkedések nem elegendőek a védelmükhöz. Mindazonáltal támogatták a tisztességtelen piaci gyakorlatokról szóló uniós irányelv végrehajtására javasolt intézkedéseket, sőt ambiciózusabb célokat szorgalmaztak, miközben egyes esetekben a kiskereskedők eltérő nézetet fejtettek ki.

4.2. 2021 novemberéig az Európai Bizottság bemutatja az irányelv átültetéséről szóló időközi jelentést, 2025-ben pedig az irányelv hatékonyságának értékelését. Ezen értékelés alapjául a tagállamok éves jelentései és az érdekelt felek körében végzett, az élelmiszer-ellátási láncban tapasztalható tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok helyzetére vonatkozó európai bizottsági felmérések eredményei fognak szolgálni⁽¹³⁾. Az EGSZB azt javasolja, hogy az Európai Bizottság a vásárlókkal is konzultáljon, és gyűjtse össze az irányelvvel kapcsolatos tapasztalataikat. Az irányelv által létrehozott együttműködési mechanizmusnak megfelelő fórumot kell biztosítani ahhoz, hogy a végrehajtó hatóságok és az Európai Bizottság a tagállamok éves jelentései alapján megvitassák az irányelv hatékonyságát. E rendszeres ülések során azonosíthatók a bevált gyakorlatok, de a hiányosságok is, és össze lehet hasonlítani a tagállamok megközelítéseit.

4.3. Az EGSZB üdvözli, hogy az Európai Bizottság úgy döntött, hogy szabályozza a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokat az élelmiszer-ellátási láncban. Az EGSZB ugyanakkor sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy az Európai Bizottság nem támogatott egy harmonizált megközelítést, ami az egységes piac szétöregedtségéhez vezet. Mindazonáltal üdvözli, hogy a tagállamok átültetik és végrehajtják az irányelvet, nagyobb méltányosságot biztosítva az élelmiszer-ellátási láncban, és a jövőben összehangoltabb megközelítést szorgalmaz.

5. Bevált gyakorlatok az átültetési/végrehajtási folyamat során

5.1. Az EGSZB üdvözli az ambiciózus nemzeti átültető jogszabályokat (a továbbiakban: a bevált gyakorlatok), amelyek tiltják az irányelvben bizonyos feltételek mellett megengedett egyes tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokat. Ilyen például a német átültető jogszabályban rögzített, arra vonatkozó tilalom, hogy az eladatlan termékeket anélkül küldjék vissza a beszállítóhoz, hogy fizetnének értük, vagy hogy a vevő tárolási költségeit áthárítsák a beszállítóra⁽¹⁴⁾.

⁽⁹⁾ A „termelőtől a fogyasztóig” stratégia.

⁽¹⁰⁾ Az EGSZB véleménye az élelmiszer-ellátási lánc javításáról (HL C 440., 2018.12.6., 165. o.).

⁽¹¹⁾ Az EGSZB véleménye: A „termelőtől a fogyasztóig” stratégia a méltányos, egészséges és környezetbarát élelmiszerrendszerért, (HL C 429., 2020.12.11., 268. o.).

⁽¹²⁾ Tagállamok általi, nemzeti jogba való átültetés.

⁽¹³⁾ Az Európai Bizottság honlapja.

⁽¹⁴⁾ A német Bundesratban még jóváhagyásra vár, ennél fogva még nem közölték hivatalosan az Európai Bizottsággal. A jóváhagyás 2021. május 28-án várható.

5.2. Az EGSZB öröndetesnek tartja, hogy az átültető jogszabályokba olyan cikkeket kívánnak bevezetni, amelyek tiltják a termelési költség alatti beszerzést, valamennyi piaci szereplő számára. Ez tapasztalható a spanyol jogban⁽¹⁵⁾, amely amellet, hogy minden piaci szereplő számára tiltja a termelési költség alatti beszerzést, tiltja az élelmiszer-ellátási láncon belüli értékvesztést is. Az olasz jogalkotó hasonlóképpen arra kapott megbízást, hogy foglalkozzon ezzel a kérdéssel az átültető jogszabályban⁽¹⁶⁾. Németországban a Bundestag a hatálybalépéstől számított két év elteltével esedékes értékelés keretében meg fogja vizsgálni a termelési költség alatti beszerzés lehetséges betiltását.

5.3. Ez az Európai Bizottság által támogatott – például az árakkal foglalkozó piaci megfigyelőközpontokat⁽¹⁷⁾ is magában foglaló – szélesebb körű kezdeményezéscsomag részét képezi, amely elengedhetetlen az ágazaton belüli átláthatóság és méltányosság támogatásához. Emellet meg kell említeni a nemzetközi kereskedelmen belüli kölcsönösség fontosságát is⁽¹⁸⁾.

5.4. Az EGSZB üdvözli a végrehajtás nyomon követéséért felelős ombudsmani poszt létrehozására vonatkozó jogi előírásokat. Spanyolországban egy független ügynökséget (AICA) hoztak létre a jogszabályok végrehajtásának nyomon követésére, valamint egy ombudsmant bíztak meg az önkéntes magatartási kódexek ösztönzésével. Németországban a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok által érintettek egy független ombudsmanhoz fordulhatnak anonim panaszokkal, beleértve a jogszabályban nem szereplő tisztességtelen gyakorlatok bejelentését is. Az ombudsman emellet vizsgálatokat kezdeményezhet és a szabálysértéseket továbbíthatja a Szövetségi Mezőgazdasági és Élelmezési Hivatalhoz (BLE), valamint nyomon követheti a termelési költségeket és az árak alakulását⁽¹⁹⁾.

5.5. A méret nem feltétlenül a piaci erő mutatója, következésképpen minden gazdasági szereplőt – legyen kicsi vagy nagy – egyaránt meg kell védeni a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokkal szemben. Az EGSZB kéri a tagállamokat, hogy olyan jogszabályokat léptessenek életbe, amelyek az összes gazdasági szereplőt védik. Azok közül, akik nem érik el ezt az ambíciószintet, elismeri azoknak az országoknak az érdemeit, amelyek jogszabályai legalább a kulcsfontosságú ágazatok nagyobb szereplőire kiterjednek. Németországban például a 350 millió eurós küszöbértéket fenntartják a mezőgazdasági, halászati és élelmiszeripari vállalatok tekintetében, de a hús, a gyümölcs, a zöldség és a kertészeti termékek esetében a küszöbértéket 4 milliárd eurós árbevételben állapítják meg, ennek eredményeképpen a törvény több szereplő számára védelmet biztosít⁽²⁰⁾. A belga előzetes törvény kiküszöböli a „fokozatos megközelítést”, a 350 millió eurós küszöbértéket el nem érő összes gazdasági szereplő számára védelmet kínálva a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokkal szemben, a vevőkhöz viszonyított méretüktől függetlenül. Spanyolország különleges védelmet nyújt az elsődleges termelők számára, de méretétől és/vagy piaci helyzetétől függetlenül valamennyi gazdasági szereplőt jogszabály véd.

5.6. A kétkörös fordított árverések⁽²¹⁾ rendkívül kedvezőtlen hatással járnak a mezőgazdasági termelőkre⁽²²⁾ nézve, akik a vevők és eladók közötti egyoldalú erőviszonyok miatt gyakorlatilag rá vannak kényszerítve, hogy részt vegyenek ebben a folyamatban. A kétkörös fordított árverések tilalma hozzájárulna azoknak az eseteknek az elkerüléséhez, amikor a beszállítók a termelési költségek alatt értékesítenek. Bár az irányelv átültetésének folyamata Olaszországban még nem zárult le, az EGSZB érdeklődéssel követi a kétkörös fordított árverések betiltásának lehetőségéről folytatott vitát ebben az országban, ahol a jogalkotót megbízták, hogy az átültető jogszabályban foglalkozzon ezzel a kérdéssel.

5.7. Az EGSZB bevált gyakorlatnak tekinti azt a kötelezettséget is, hogy minden műveletre írásbeli szerződést kell kötni, és ezeket a jobb átláthatóság és ellenőrzés érdekében fel kell vinni egy adatbázisba. A spanyol jogszabály tartalmaz ilyen kötelezettséget, ami nagyon jó hatással van a kereskedelmi kapcsolatokra. A szerződésnek többek között tartalmaznia kellene olyan fogalmakat, mint a minőség, az időtartam, az ár, az ármutató, az újratárgyalás, a megújítás és a felmondási idő.

5.8. Az EGSZB üdvözli a német törvény azon záradékát, amely a törvény hatálybalépésétől számított két évre tűzi ki annak első értékelését, valamint azt a tényt, hogy a hatályos tilalmak betartásának felülvizsgálata mellett a német Bundestag bővítheti is a tiltott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok listáját⁽²³⁾; tudomásul veszi továbbá a belga előzetes törvényt, amely lehetőséget biztosít arra, hogy az érdekeltekkel folytatott konzultációt követően királyi rendelet útján bármikor felvehessenek újabb tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokat a listára.

⁽¹⁵⁾ Az élelmiszerlánc működésének javítását szolgáló intézkedésekről szóló 2013. augusztus 2-i, 12/2013. sz. spanyol törvény (Ley 12/2013, de 2 de agosto, de medidas para mejorar el funcionamiento de la cadena alimentaria), melyet a jelenleg megtárgyalás alatt lévő, spanyol nyelven *Proyecto de Ley por el que se modifica la Ley 12/2013 de medidas para mejorar el funcionamiento de la cadena alimentaria* elnevezésű törvényjavaslattal kívánnak módosítani.

⁽¹⁶⁾ Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana, 2021.4.23.

⁽¹⁷⁾ Az Európai Bizottság piaci megfigyelőközpontjai. Lásd még a Francia élelmiszeripari ár- és árrés-felügyeleti program példáját.

⁽¹⁸⁾ Az EGSZB véleménye: „Az EU kereskedelempolitikájának összeegyeztethetősége az európai zöld megállapodással” (HL C 429., 2020.12.11., 66. o.).

⁽¹⁹⁾ A BLE honlapja.

⁽²⁰⁾ Ez a záradék csak 2025 májusáig érvényes, ezt követően a küszöb 350 millió EUR-ra csökken.

⁽²¹⁾ A kétkörös fordított árverések a vevők által alkalmazott mechanizmusok a beszállítók rövid határidejű online árverések keretében való versenyeztetésére, arra ösztönözvén őket, hogy termékeiket a lehető legalacsonyabb áron kínálják.

⁽²²⁾ Oxfam esettanulmány.

⁽²³⁾ Az értékelés magában foglalná az élelmiszer- és mezőgazdasági termékek termelési költségek alatti beszerzésére vonatkozó esetleges tilalom vizsgálatának eredményeit is.

6. A feltárt hiányosságok

6.1. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy az irányelvben említett összes tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat káros hatással lehet a lánc leggyengébb szereplőire, beleértve az úgynevezett „szürke gyakorlatokat” is. A gyengébb beszállítók úgy érezhetik, hogy kénytelenek olyan megállapodást aláírni egy erősebb vevővel, amely nem az ő érdekeiket szolgáló szerződési feltételeket tartalmaz. Bár több tagállamban megvitatták a valamennyi tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatra kiterjedő „általános tilalom” lehetőségét, uniós beavatkozás nélkül nehéznek bizonyul az ilyen ambíciószint elérése. 2018. évi véleményében ehhez hasonlóan az EGSZB is szorgalmazta a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok átfogó betiltását, valamint kérte, hogy a tagállamok számára tegyék lehetővé az eredetileg betiltott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok listájának bővítését. Még nem derült ki, hogy az áttételt jogszabályok milyen felülvizsgálati mechanizmusokat vezetnek be.

6.2. Az irányelv a beszállítóknak, a beszállítói szervezeteknek és a beszállítók nevében működő nonprofit szervezeteknek biztosítja a jogot, hogy panaszt nyújtsanak be. Az EGSZB azonban aggódik amiatt, hogy előfordulhatnak olyan események, amelyek keretében jogellenes tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokra kerül sor, és valamely érintett fél (például egy munkavállaló) hozzá is jut a vonatkozó információkhoz, a bűnüldöző hatóságok mégsem tudnak fellépni az adott gyakorlattal szemben, mivel az érintett szereplő vagy szervezet nem tesz hivatalos panaszt. Mivel az érintett szereplők adott esetben még akkor is vonakodnak panaszt benyújtani, ha jogaikat nem tartják tiszteletben, az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy szorosan kövesse nyomon és értékelje, milyen mértékben lehet szükség változtatásokra az egyes szereplőktől függő legkiszolgáltatottabb felek – például a munkavállalók, a mezőgazdasági termelők és a halászok – jobb védelme érdekében. A tisztességtelen piaci gyakorlatokról szóló irányelvben nem szerepel előfeltételként írásbeli szerződés megléte, viszont feltételezi a kereskedelmi kapcsolatot. Ezért az EGSZB hangsúlyozottan javasolja, hogy a védelmet terjesszék ki azokra az esetekre is, amikor tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatra kerül sor, de nincs (írásbeli) szerződés. Az EGSZB már kérte, hogy vezessék be a kollektív keresetek benyújtásához való jogot⁽²⁴⁾.

6.3. Az irányelv „fokozatos megközelítése” azt jelenti, hogy bizonyos helyzetekben a piaci erő tekintetében gyenge, de a forgalom szempontjából jelentős piaci szereplőt a törvény nem védi. Ez bizonytalanságot okoz a beszállítók körében, akik nincsenek tisztában üzleti partnereik éves forgalmával. Az EGSZB felkéri az Európai Bizottságot és az uniós tagállamokat, hogy kövessék nyomon és kezeljék ennek a „fokozatos megközelítésnek” a negatív következményeit, és mérettől függetlenül fontolják meg az összes gazdasági szereplő védelmét.

6.4. Az élelmiszerlánc szereplői közötti stabil, kiegyensúlyozott és hosszú távú üzleti kapcsolatok segíthetik a mezőgazdasági termelőket, akik a végső árak egyre kisebb és tovább csökkenő hányadát kapják meg, abban, hogy nagyobb mértékben részesüljenek a termékek hozzáadott értékéből. A regionalitás és a minőségi szempontok előtérbe helyezésével a hozzáadott érték a régióban maradhat, ami nem így van, ha a nyersanyagokat az EU-nál többnyire alacsonyabb termelési normákkal rendelkező harmadik országokból importálják. A jobb eredetmegjelölés átláthatóbbá tenné az élelmiszer-ellátási láncokat.

7. Az agrár-élelmiszeripari ellátási lánc Covid19 által felszínre hozott gyenge pontjai

7.1. Összességében véve az európai agrár-élelmiszeripari lánc rendkívül reziliensnek bizonyult a Covid19-válság során. A fogyasztók mindig majdnem minden élelmiszerhez hozzáférhettek. A munkavállalók, annak ellenére, hogy ki vannak téve a fertőzés kockázatának, az élelmiszer-ellátási lánc egészében hatalmas munkát végeztek. A Covid19 ugyanakkor az egész globális agrár-élelmiszeripari rendszert érinti. Szimmetrikus, de aszinkron sokkot vált ki a globális és a nemzeti élelmiszerrendszerekben, ami a következőket érinti: 1) a kínálati és a keresleti csatornákat különböző időpontokban; 2) az élelmiszerrendszer minden elemét az elsődleges termeléstől az élelmiszer-feldolgozásig, a kiskereskedelmet és a vendéglátást (szállodák, éttermek és kávézók), a nemzetközi kereskedelmet és a logisztikai rendszereket, valamint a közbelső és végső keresletet; 3) a tényezőpiacokat (munkaerő és tőke) és a közbelső termelési javakat. E hatások átviteli csatornáik közé tartozik számos makrogazdasági tényező (például árfolyamok, energiaárak, a pénzügyi piacokhoz való hozzáférés), de mindenekellett az összesített gazdasági tevékenység csökkenése és a munkanélküliség növekedése.

7.2. A munkavállalók egyik tagállamból a másikba való szabad mozgásának korlátozása (az Európai Bizottság iránymutatásokat adott ki az alapvető feladatokat ellátó személyekről, pl. idegymunkásokról) az élelmiszertermelés és -feldolgozás számos olyan területét érintette (pl. gyümölcs- és zöldségfélék betakarítása, valamint a hús- és tejfeldolgozás), amelyek más tagállamokból vagy harmadik országokból származó idegymunkások munkájára támaszkodnak. Ezenkívül a migráns munkavállalók gyakran rossz körülmények között élnek és dolgoznak, és esetükben nagyobb a fertőzés veszélye, ahogy azt a vágóhidakon és a húscsomagoló üzemekben tapasztalt járványok világszerte bizonyítják. Ez komoly népegészségügyi problémát és egyúttal az élelmiszer-ellátási láncban fennakadásokat okoz.

7.3. Ezenkívül az élelmiszer-szállításnak a járvány megfékezésére irányuló intézkedések és a logisztikai zavarok miatti megszakadásával a világjárvány protekcionizmushoz is vezetett, amely kihat az élelmiszerek behozatalára és kivitelére. Ugyanakkor sokan hangsúlyozták a regionálisan előállított élelmiszerek fontosságát az EU-ban, valamint a rövid ellátási láncok, illetve a helyi termelés és kereskedelem hagyományos előnyeit. A rövid ellátási láncok, valamint a helyi termelés és kereskedelem a válság idején még vonzóbbnak bizonyultak, mivel az emberek új és közvetlenebb módokat keresnek az

⁽²⁴⁾ Az EGSZB véleménye a tisztességesebb élelmiszer-ellátási lánc előmozdításáról (HL C 34., 2017.2.2., 130. o.).

élelmiszerek megvásárlására, a termelők pedig a termékeiknek új felvevőpiacokra lelnek. Az egyik legfontosabb szempont azonban annak felismerése, hogy regionális és nemzetközi szinten tisztességes és fenntartható kereskedelmet kell folytatni. A kereskedelmi korlátozások veszélyeztethetik a stabilitást, ami különösen az alacsony jövedelmű lakosságot érintené.

7.4. A lezárás miatt térdre kényszerült a vendéglátás, valamint az élelmiszeripar egy része (pl. a szálloda- és vendéglátóipar, illetve a „házon kívüli” tevékenységeket szolgáló egyéb iparágak, az ételkiszállítási szolgáltatások, a nagykereskedők és a turisztikai célpontokon működő kiskereskedők), ami messzemenő következményekkel jár. Magukon a létesítményeken kívül a tevékenységek megszakadása törést okozott az egységes élelmiszer-ellátási rendszerben is, amelyre számos mezőgazdasági termelő és mezőgazdaságitermék-beszállító támaszkodott. A friss termékek beszállítóit súlyosan érintette a válság, az általában éttermeknek értékesített kiváló minőségű borokat, sajtokat és friss húsokat az élelmiszer-áruházakban vásárolt és otthon fogyasztott szokványos termékek váltották fel (FAO, 2020; OECD, 2020). Néhány termelő erre úgy reagált, hogy közeledett a kiskereskedelemhez vagy az online piacokhoz, ahol sok esetben nagyon előnyös kompromisszumokat és megállapodásokat tudtak kötni, de sokan nem tudtak alkalmazkodni, így ügyfeleket és bevételt veszítettek. A mezőgazdasági termelőknek a jövedelemforrásaik diverzifikálásában gyakran segítséget jelentő falusi turizmust is súlyosan érintették a Covid19 kapcsán bevezetett korlátozások.

7.5. A Covid19-válság rendkívüli mértékben felgyorsította az internetre való átállást, és ez várhatóan folytatódni fog. Egy nemrégiben készült McKinsey-tanulmány⁽²⁵⁾ szerint 2020-ban az európai élelmiszerüzletek online értékesítési csatornája 55 %-kal bővült, és ez a változás várhatóan tartós lesz, mivel azoknak a fogyasztóknak az 50 %-a, akik a világjárvány során online csatornákat vettek igénybe, továbbra is így kíván tenni.

7.6. A Covid19 megjelenése és gyors globális elterjedése komoly sokkhatást jelent az uniós és a globális gazdaság számára. Azonnali és átfogó költségvetési, likviditási és szakpolitikai intézkedéseket hoztak a leginkább érintett ágazatok megsegítése érdekében. Az Unió a piaci intervenciók kiterjedt eszköztárával rendelkezik, és ezek közül többet aktiváltak is a Covid19-válság idején a mezőgazdasági jövedelmek támogatása érdekében. A válasz azonban korlátozott volt, mivel az EU költségvetésében a 2014–2020-as költségvetési időszak utolsó évében gyakorlatilag nem volt forrás a mezőgazdaságot érintő további vészhelyzeti intézkedések finanszírozására.

7.7. Végül az Európai Bizottság újtára indította az európai zöld megállapodást, amely a mezőgazdaságra is kihat (a „termelőtől a fogyasztóig” és a biodiverzitási stratégia), és a Next Generation EU eszköz ösztönző csomagja további 7,5 milliárd EUR-t különített el az EMVA számára. A „termelőtől a fogyasztóig” stratégia hatásvizsgálatai aggasztóak az EU számára. Mindazonáltal az EGSZB kiegyensúlyozottabb politikai támogatást szorgalmaz az agrár-élelmiszeripari ágazat javára a gazdaság olyan más területeihez képest, amelyek gazdasági szerkezete sokkal ellenállóbb, és amelyek esetében a jövedelmezőségi szint sokkal magasabb.

8. A következő lépések

8.1. A mozgástér, amit az irányelv a tagállamok számára az irányelvet végrehajtó jogszabályok kidolgozásához biztosított, valamennyiük számára lehetővé tette, hogy testreszabott, a nemzeti viszonyaiknak megfelelő jogszabályokat vezessenek be. Ahogy azt korábban említettük, néhány tagállam az irányelv minimális harmonizációs normáinál magasabb szintű célokat tűzött ki, és olyan jogszabályokat léptetett életbe, amelyek további védelmet kínálnak az uniós és a nem uniós beszállítóknak.

8.2. Bár várható, hogy egy adott tagállam beszállítói könnyen hozzáférhetnek majd a saját nemzeti átültető jogszabályuk részleteihez (ideértve a panaszkezelési mechanizmust és az illetékes hatóságot is), ez nem biztos, hogy elmondható a más uniós tagállamokba exportáló beszállítók és az Unióba exportáló nem uniós beszállítók esetében. Az EGSZB üdvözlöi az Európai Bizottság által a *tisztességtelen piaci gyakorlatokról szóló irányelvre vonatkozó kiadvány*⁽²⁶⁾ közzétételével tett terjesztési erőfeszítéseket, de rámutat arra, hogy ez a dokumentum csak a minimális harmonizációs normákkal kapcsolatos információkat tartalmazza. Ahhoz, hogy az exportőrök megfelelő eszközökkel rendelkezzenek a nemzeti átültető jogszabályokból eredő előnyök kiaknázásához, az EGSZB annak biztosítására kéri az Európai Bizottságot, hogy az egyes jogszabályokhoz kapcsolódó legfontosabb információk minden esetben könnyen hozzáférhető legyenek az exportőrök számára.

8.3. Az EGSZB hangsúlyozza, hogy minden érdekelt fél érdeke, hogy az irányelvet valamennyi olyan üzleti kapcsolatra alkalmazni lehessen, amelyben legalább a vevő vagy az eladó uniós vállalat, még ha a beszállító nem uniós szereplő is. Az EGSZB kéri az Európai Bizottságot és az EKSZ-t, hogy használják ki az EU harmadik országbeli küldöttségei jelentette terjesztési lehetőségeket arra, hogy tájékoztatást nyújtsanak az Unión kívüli beszállítóknak. Ezeknek az információknak túl kell mutatniuk az irányelv általános iránymutatásain, és gyakorlati információkat kell tartalmazniuk az egyes tagállamok sajátosságaira és végrehajtó hatóságaira vonatkozóan.

⁽²⁵⁾ <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/disruption-and-uncertainty-the-state-of-european-grocery-retail-2021>.

⁽²⁶⁾ Az Európai Bizottság kiadványa.

8.4. Az EGSZB üdvözi, hogy az agrár-élelmiszeripari ellátási láncot az európai helyreállításához szükséges stratégiai ökoszisztémának tekintik, és a fenntarthatóbb élelmiszerrendszerekre való minél inkluzívabb átállás megkönnyítése érdekében az ellátási láncban belüli további együttműködést és az érdekelt felekkel folytatott párbeszédet szorgalmaz. Ezzel kapcsolatban az EGSZB felhívja a figyelmet az élelmiszer-ellátási lánc mentén indított olyan kezdeményezések fontosságára, sokféleségére és nagyságrendjére, amelyek a fenntartható és helyi termelés ösztönzésébe való beruházás révén támogatják a fenntarthatóságra való átállást.

Kelt Brüsszelben, 2021. szeptember 22-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Christa SCHWENG
